

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תוכן עניינים

- א. נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור ... וכך היו עושין בערבי שבתות בציפורי וקוראין אותם שחליים 1.....
- ב. נותן טעם לפגם שאמרו אין אומרין קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא הא פגמה..... 2.....
- ג. כל שמעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס..... 3.....
- ד. טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו..... 6.....
- ה. מדברי כולם נלמד נותן טעם לפגם מותר..... 8.....
- ו. לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלא לפגם הוא..... 11.....

דף סז.

א. נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור ... וכך היו עושין בערבי שבתות בציפורי וקוראין אותם שחליים

כל דבר שמעמו פגום¹ אינו אוסר מן התורה ואפילו פוגם בפליטת טעמו לבד, בנותן טעם לפגם כל שהוא מותר.

ומשום כך כבר התבאר לעיל דף סה: שחומץ של גוים² שנפל תוך גריסין רותחין, כיון שפוגמן מותרים.

במה דברים אמורים³ בנותן טעם לפגם מותר כשפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל השביח ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח, אסור. אולם בשעה

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד קג א

² שו"ע ונו"כ קלד יב

³ שם ושם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

שפגום אע"פ שאפשר שישיביה אח"כ כיון דהשתא פוגם מותר⁴. ויש אוסרים⁵ כל שסופו להשיביה⁶.

ולפיכך חומץ בגריסין צוננין משביחם ואסורים, אפילו הרתיחן אח"כ וחזרו להיות טעם לפגם, דכל שתחילתו לשבת הרי כבר נאסר ואפילו אם אחר כך פוגמו אינו חוזר להתירו.

ולא שנא אם נפל לשם כשהיו רותחין והניחם לצננם⁷, לא שנא נפל לתוכו צוננים והרתיחם אסורים, ואינן מותרים אלא א"כ נפלו לתוכו רותחין ואכלה בעודה רותחין. ויש מתירים⁸ בנפל רותחין וצננם, כיון שאין בחומץ כח לחזור ולהשיביה.

ב. נותן טעם לפגם שאמרו אין אומרינן קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא

הא פגמה

גם כשאין⁹ בו כח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדרה שיש בו מלח ותבלין מרובין, ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום¹⁰, אפ"ה מותר.

⁴ ש"ך שם ז

⁵ פר"ח שם ח וכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ח' החמיר ג"כ, ועיין פמ"ג שפ"ד ז ויראה לצדד להקל דודאי איסור תורה ליכא. וכן השיב ולסוף פוגם יראה דליכא איסור תורה אלא משום דחל שם איסור לא שייך להתיר וביד יהודה הקצ' מו כתב על דעת הש"ך והמיקל כדעתם לא הפסיד

⁶ ועיין פלתי (ס"ק ד') דיש הבדל אם עומד לכך ואורחיה להשיביה, הוי ליה כמשובח ואסור

⁷ לבוש ומ"ז שם ה מהטור

⁸ טעמא דמילתא דכיון שהחומץ נפל בעודן רותחין הוקלש כח החומץ, ואף אם חזר וציננן אין בו כח עוד לחזור ולהשיביה, מה שאין כן כשנפל בהיותם צוננים שמעכשיו משביחן וכשהחזר ומרתיחן פוגמן והוה ליה השביח שסופו לפגום. פר"ח ח שם ולשיטתו שכל שסופו להשיביה אסור גם בעודו פגום

⁹ שו"ע ונו"כ שם ג

¹⁰ בס' זר זהב על האו"ה כלל ל"ב סק"א שכתב דמלשון הש"ע בזה משמע לכאורה דבעינן דוקא שגם האיסור יהי פוגם קצת אך שאין בכחו לפגום הקדירה רק ע"י חסרון או יתרון מלח ותבלין נפגם האיסור יותר אבל אם האיסור הוא בעצמו מוטעם ומשובח רק שהקדירה הוא עתה פגומה מחמת חסרון או יתרון מלח ותבלין לא מהני אמנם מלשון פסקי הרא"ש והאו"ה שם דין ה' מבואר דאפי' האיסור הוא מוטעם ומשובח בפ"ע רק שע"י חסרון או יתרון מלח ותבלין הוא לפגם ג"כ מותר ולדינא העלה שהוא מחלוקת הפוסקים כי דעת כמה פוסקים

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

וכן להיפך כשהוא פוגם¹¹ מפני שאין שם מלח או תבלין, ואלו היה שם מלח או תבלין כראוי לא היה פוגם, מותר¹², כיון דהשתא מיהא פוגם. אולם עכ"פ אסור ליתן לתוכו מלח דיהיה מורגש האיסור¹³. אך יש לדון שמותר להוסיף עד ס', וליתן אח"כ מלח ותבלין שישביח, ואין בזה משום ביטול איסור לכתחילה כיון דהשתא שהוא פגום נתבטל האיסור ברוב¹⁴.

אם נפל איסור פגום לתבשיל, ואח"כ נפל מאותו תבשיל לתבשיל אחר ששם האיסור לשבח, אין צריך רק ששים נגד האיסור¹⁵.

יש אומרים כשהאיסור נותן טעם לפגם אף על פי שהמאכל הוא מותר, מכל מקום הקדירה אסורה לענין זה שאם בשלו אחר כך תוך מעת לעת התבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח, נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ששים כנגד האיסור הראשון, אבל אם ניערו התבשיל הראשון בכף של איסור ותחבו אחר כך הכף לתבשיל שני שהוא גם כן פוגם לא נאסר הקדרה השני, דהוה ליה הרבה נותן טעם בר נותן טעם ואינן אוסרין, וכן בדבר שאין בו טעם כלל כגון היורה שמתכין בו הדבש, אף על פי שיש שם רגלי הדבורים לא נאסר הדבש ולא היורה וכל כיוצא בזה.

ג. כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי

אכילת פרס

כבר התבאר במסכת סוכה דף ו'. שכל אכילה אינה מצטרפת אם שהה מתחלתה ועד סופה יותר מכדי אכילת-פרס, בין באכילה של איסור ובין

משמע דס"ל להחמיר בזה דבעינן דוקא שגם האיסור יהי' פגום קצת וע"י יתרון או חסרון תבלין נעשה פגום לגמרי ולא זולת עיין שם

¹¹ ש"ך שם יב

¹² ועי' בס' מנחת פתים שכ' דמ"מ זה דוקא היכא שהתבשיל גופא ראוי לאכלו בלי מלח רק שהאיסור שנפל בו פוגם בלי מלח בזה הוא דשרי אבל היכא דהתבשיל גופא לא הויא בלי מלח אף דגם האיסור פגום בלי מלח אסור דהא אין האיסור מפסיד דבר דגם מבלעדו פגום בלי מלח עיין שם

¹³ כרתי ו

¹⁴ חי' רע"א שם דהא בנטל"פ מדין ביטול ברוב אתינן עלה כמ"ש הרשב"א אלא שאחר שישביח יהא כמו ניכר האיסור מה"ט מש"ה כל שמוסיף מקודם כדי שלא יהא אח"כ ניכר האיסור לא מקרי מבטל איסור ודמי לדינא דלקמן (סי' ק"ט ס"ב) אח"כ מצאתי בפ"מ (בשפתי דעת סק"ו בדין השלישי) שעמד בכיוצא בזה ופקפק לחלק בין זה לדלקמן (סי' ק"ט) וצ"ע לדינא.

¹⁵ דהא לא נעשה נבילה מקודם, דהא מישראל שרי. חו"ד שם יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

באכילה של מצוה¹⁶, ואם שהה יותר משיעור זה, הרי זה כאוכל חצי זית היום וחצי זית למחר, ואינו לוקה, ובמצוה אינו מקיים המצוה. והאכילות עצמן מצטרפות עם ההפסקות שבינתיים לשיעור זה, ואפילו אם לא הפסיק באמצע האכילה אלא שהה באכילתו¹⁷, והלכה למשה מסיני הוא¹⁸.

י"א ששיעור אכילת פרס כשיעור אכילת שלוש ביצים¹⁹ ויש ששיעור אכילת פרס בארבע ביצים²⁰. ויש שהכריעו שבאיסורי תורה הלך אחר המחמיר ובשל דבריהם הלך אחר המקיל²¹.

ובאיסור שהתערב בהיתר מין בשאינו מין, נאמרו שלוש דרגות:

א. איסור עצמו מעורב בהיתר וטעמו מורגש – ויש כזית בתוך ג' או ד'

ביצים (אכילת פרס²²) כלומר $\frac{1}{6}$ או $\frac{1}{8}$ מהתערובת²³.

ב. איסור עצמו מעורב בהיתר – מרובה מכזית בד' ביצים $\frac{1}{9}$ מהתערובת

אבל טעמו ניכר.

ג. האיסור אינו מעורב – אבל טעמו יצא לתוך ההיתר וניכר טעמו.

ונחלקו הראשונים בביאור דברי ר' יוחנן שאמר "כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס²⁴", דעת רוב ראשונים שכונת ר' יוחנן לשיעור התערובת עצמה כלומר שהתערב כזית בתוך ג' או ד' ביצים.

¹⁶ כאכילת מצה, ואכילת מרור, וכיוצא.

¹⁷ רמב"ם מא"ס פי"ד ה"ח

¹⁸ רש"י סוכה מב: פסחים מד. ד"ה פרס

¹⁹ רמב"ם ערוכין פ"א ה"ט, שביתת עשור פ"ב ה"ד, מאכ"א פי"ד ה"ח ועוד; רשב"א בתורה"א בית התערובת

²⁰ רש"י ערוכין ד א ופסחים מד א וכריתות יב ב ועוד מור או"ח סי' תט וסי' תריב. שתי הדעות בלי הברעה

בשו"ע או"ח שסח ג ותריב ד, בס"י תט ז כרמב"ם ובס"י תריח ז כרש"י, ועי"ש במג"א ועיין בטור וב"י ושו"ע

והפוסקים בס"י תפ"ו, ובמשנ"ב שם בארוכה. בשיעור כזית וביצה

²¹ שו"ע הרב תריב ד

²² שהוא שיעור הזמן הנדרש לאכילת חצי כיכר. יש אומרים, כי שיעורו של חצי כיכר הוא כשיעור שלוש

ביצים. ויש סוברים, כי שיעורו של חצי כיכר הוא כשיעור ארבע ביצים.

²³ שכזית הוא כחצי ביצה לשו"ע (ולרמב"ם פחות מ $\frac{1}{3}$ ביצה) לר' חיים נאה 27 סמ"ק לחזו"א 50 סמ"ק

²⁴ חמש שיטות בדבר כמבואר בב"י יו"ד צה – שיטת רש"י – דפסק כדעת רבא דטעם כעיקר הוא מדרבנן

כיון דמדאורייתא בטל ברובא. – שיטת ר"ת – דטעם כעיקר הוי דאורייתא ולוקין עליו אפילו אם אין כזית

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

דעת רש"י, ור"י מאורלייני"ש – שטעמו וממשו פי' שהאיסור בעין, ולוקה רק אם האיסור בעין בתערובת, ואין בתערובת יותר מכדי אכילת פרס, כלומר יותר מג' או ד' ביצים, ולוקה אם אכלה כולה כיון שאכל כזית בכדי אכילת פרס. אך אם אינו בעין, או ששהוא בעין ויש יותר מג' או ד' ביצים אינו לוקה שהרי שהה באכילת הכזית יותר מכדי אכילת פרס, ואף אינו אסור מן התורה שבטל ברוב כמבואר להלן.

דעת הרמב"ם²⁵, והרשב"א – שלוקה²⁶ אם יש ממשות אפילו אם אינו בעין כגון שנימוח לתוך המאכל והתערב כזית בפחות מג' או ד' ביצים ואכל את כל התערובת לוקה. אך אם לא אכל את כל התערובת, שנמצא שלא אכל כזית איסור או שהתערב ביותר מג' או ד' ביצים שנמצא שאכל כזית ביותר מכדי אכילת פרס. אינו לוקה²⁷.

בכדי אכילת פרס. – ורבינו אליהו, ורבינו חיים כהן – וכ"ה לפי אחד מהתירושים בתוס' (חולין צח: ד"ה אמר רבא) סוברים דטעם כעיקר הוי דאורייתא באופן שיש כזית בכדי אכילת פרס, דאז הוי כמו ממשו של איסור, כיון דיש כ"כ מן האיסור, שבשיעור אכילת פרס אוכל כזית, ומשו"ה נעשה כולו איסור. והאוכל ממנו כזית לוקה. וכן פסק הטור כר' חיים ור' אליהו רק שכ' כן בשם ר"ת. – שימת הר"ן – דבנתערב גופו של איסור כולם מודים שהוא דאורייתא ולא נחלקו אלא בנתערב רק טעמו – שימת הרשב"א – שגם בנתערב גופו אם אבד במיעוטו כגון שנמחה לגמרי אינו אלא דרבנן ונ"מ במחלוקת אם טעם כעיקר מה"ת או מדרבנן, הוא לענין ספק. ואם הוי מדרבנן אזלינן בספיקו לקולא. – דעת הרמב"ם – בתשובת הרמב"ם המובא בפתחי תשובה, כתוב להדיא דהוי דרבנן. וכ"כ הפמ"ג (בשער התערובות ח"ב פ"ב ד"ה והנה).

²⁵ וז"ל הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות מאכלות אסורות (ה"ב – ג) חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונימוח וכו' כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהם כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים.

²⁶ בת"ה הקצר (ב"ד ש"א ז.) וז"ל ומובא בב"י שם מין בשאינו מינו אם יש כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס אסור ולוקין עליו וזהו שקראוהו חכמים טעמו וממשו פחות מכאן אסור דבר תורה עד שיתבטל במיעוטו בששים אלא שאין לוקין עליו בכל חצי שיעור שהוא אסור דבר תורה. וכ"כ הלבוש צח א וז"ל מין בשאינו מינו אינו בטל ברוב מן התורה, דהא אנמרין הלכה למשה מסיני דאפילו אם יש כזית בכדי אכילת פרס דלוקין עליו, רצה לומר שאם יש מן האיסור כזית תבשיל שיש בו שיעור אכילת פרס שהוא ד' ביצים, האוכל אותו תבשיל עם האיסור לוקה עליו, אף על פי שאין הכזית איסור נאכל בבת אחת, כיון דאינו שוהה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס מצטרפת אכילתו ולוקה, וזהו נקרא טעמו וממשו של איסור, אף על פי שאין האיסור אלא כזית בכדי אכילת פרס שזה יותר מכמה רובא, שמע מינה שאינו בטל ברוב, ואוקמינן לה אשאינו מינו, דהואיל וטעמו וממשו נרנש באכילתו והוא אינו משגיח בהתראה שמתרין בו לכך לוקין עליו.

²⁷ ולהלן יבואר שלרשב"א עדיין אסור מן התורה ולרמב"ם אין איסורו אלא מדרבנן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

דעת רבינו חיים – שלוקה אם²⁸ יש בתערובת של ג' או ד' ביצים, שיעור כזית איסור, אפילו לא אכלה כולה אלא רק אכל רק כזית מהתערובת, כיון שבכמות איסור גדולה כל כך יחסית להיתר האיסור הופך את תערובת ההיתר לאיסור, אולם אם התערב כזית ביותר מג' או ד' ביצים אינו לוקה, כיון שאינו הופכה להיות כאיסור עצמו, בין אם אכל כזית, בין אם אכל את כל התערובת.

אולם דעת ר"ת – שכונת ר' יוחנן אינה לשיעור התערובת אלא לשיעור זמן האכילה ודעתו – שלוקה²⁹ באכילת כזית מתערובת איסור בהיתר, בין אם נמחה גופו של איסור ובין אם רק נתן טעם בהיתר כל עוד מרגיש טעם איסור, או שאין ששים, שההיתר התהפך להיות איסור כיון שיש בו טעם, כלומר שהאיסור הופך את התערובת לאיסור בעצמו, וילקה כשיאכל כזית מהתערובת ולא ישהה מתחילת אכילת הכזית עד סופו שיעור זמן של אכילת פרס.

ועוד פירש ר"ת שדין זה נאמר בהתערב מין במינו והאיסור בעין ומכירו ואכלו בתוך כדי אכילת פרס.

דף סז:

ד. טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו

על פי המחלוקת הנזכרת נחלקו הראשונים בביאו מימרא זו:

דעת רש"י והרמב"ם – שטעם בעיקר אינו אסור מן התורה, לפיכך כל שאין איסור בעין לרש"י³⁰, או אפילו ישנו בעין, גם לדעת הרמב"ם אלא שיש יותר מג' או ד' ביצים היתר, שהאיסור הוא $\frac{1}{9}$ אפילו אכל כל התערובת, אינו אסור

²⁸ מובא ברא"ש חולין פ"ז לא ובב"י יו"ד צח וז"ל הרא"ש רבינו חיים פירש דאיירי שפיר במין בשאינו מינו ומעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס דאז הוי כמו ממשו של איסור כיון דיש כל כך [מן האיסור וכו'] והאוכל ממנו כזית לוקה.

²⁹ מובא ברא"ש ובב"י שם ובש"ך צח ה הביא רק את שיטת ר"ת

³⁰ שלרמב"ם אם יש כזית בג' או ד' ביצים למרות שאינו בעין שנמחה גופו של איסור לוקה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

אלא מדרבנן³¹, שטעם כעיקר אינו מן התורה, ובטל ברוב, וזהו שנאמר כאן טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן ולכן אין לוקין עליו.

דעת הרשב"א ודעימיה – שטעם כעיקר מן התורה, אך כל שלא אכל ג' או ד' ביצים שמעורב בהם כזית של איסור, וכ"ש אם התערב כזית ביותר מג' או ד' ביצים, למרות שאסור מן התורה, אין לוקין עליו, שאין לוקין על טעם כעיקר, והאיסור עצמו נאכל ביותר מכדי אכילת פרס.

דעת ר' חיים – שטעם כעיקר מן התורה להפוך את ההיתר להיות איסור, אולם אם התערב טעם כזית ביותר מד' ביצים, כלומר שהוא $\frac{1}{9}$ מהתערובת אין ההיתר הופך להיות איסור ללקות עליו, והרי זה טעמו ולא ממשו ואף על פי שנתן האיסור טעם בהיתר אין לוקין עליו, אפילו אכל כל התערובת.

ודעת ר"ת – שכל שלא בטל בששים, או שטעמו מורגש, לוקה באכל כזית מהתערובת כנוצר. וטעמו ולא ממשו המוזכר כאן היינו תערובת בטעם, או לח בלח של מין במינו, שבטל מהתורה ברוב, ומדרבנן אסור עד ששים.

וכבר התבאר במסכת פסחים דף מד: שלהלכה קיי"ל שטעם היוצא מאיסור לתוך היתר, על אף שאינו ניכר בעין אלא רק ע"י טעימת טעם האיסור בהיתר, אסור מן התורה כעיקר טעמו של האיסור³², דכיון שנותן האיסור

³¹ וז"ל הרמב"ם שם חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונימוח הכל טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהם טעם חלב הרי אלו מותרים ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהם ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהם טעמו ולא היה בהם ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים ביצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהם כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות משלש ביצים מכין אותו מכות מרדות מדבריהם וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אף על פי שיש בהם טעם חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה אלא מכות מרדות.

³² המחבר והרמב"א סי' צח ב פסקו דטעם כעיקר אסור מדאורייתא. וכן פסק הט"ז (ס"ק ג') דמכ"ע הוא מדאורייתא. וכן הפמ"ג (בשער התערובות ח"ב פ"ב ד"ה והנה) כתב דלרש"י ורמב"ם מכ"ע הוי דרבנן, ולתוס' ושאר פוסקים הוא דאורייתא. וכן הלכה. וכ"כ החו"ד (חידושים סק"ה). והסכימו כל האחרונים דמתמירין דטעם כעיקר הוי מן התורה. אלא דנחלקו האחרונים אי פסקינן טע"כ מתורת ודאי או מספק או מכה מנהג כודאי. באפיקי ים (ח"ב סי' ל"ב) בשם הגר"ח כתב דנפ"מ במקום שאם נאמר טע"כ דאורייתא יוצא קולא כגון לענין חולה שמאכילין הקל תחילה. והפמ"ג (בפתיחה לבשר בחלב) כי שטע"כ מהתורה בתורת ודאי ולא מספק אבל בשער התערובות (ח"ב סוף פ"ב) כי שאינו מדינא רק שנהגו להחמיר כודאי דאורייתא אבל זהו רק להחמיר ולא להקל.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

טעם בהיתר, נהפך ההיתר להיות כולו איסור, ואסור כולו מדאורייתא³³, וכל שאין בו פי ששים מן האיסור תולים אנו שטעמו מורגש³⁴.

לפיכך אם נתערב³⁵ איסור בהיתר מין בשאינו מינו ונשפך טרם שהוברר אם יש ס' בהיתר כנגד האיסור, הוי ספק תורה ואזלינן בספיקו לחומרא והכל אסור אך אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר כיון שאין בו טעם. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור.

ה. מדברי נולם נלמד נותן טעם לפגם מותר

כבר התבאר לעיל דף לו. שכל דבר שטעמו פגום³⁶ אינו אוסר מן התורה, דכתיב (דברים יד פסוק כא) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וגו', נבילה הראויה לגר לאכילה קרויה נבילה ושאינה ראויה לגר לאכילה אינה קרויה נבילה, ומדרבנן אסור בפני עצמו³⁷.

ולפיכך אינו אוסר תערובתו, ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפגום תערובתו. אף כשנמחה גופו ואין רוב היתר כיון דסוף סוף אינו ראוי לאדם כלל כל שיש מעט היתר תו לא גזרו³⁸.

³³ ש"ך שם ס"ק ז כדעת ר"ת, אמנם לכונ"ע יש ד' מקרים דטעם כעיקר הוי מן התורה מחמת הפסוקים המפורשים. בשר בחלב: כפי' התוס' (עבודה זרה סו.) ד"ה א"ר יוחנן, וז"ל ... דאפילו לפירוש רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא, מודה בבשר בחלב דהוי דאורייתא... משרת יין לנזיר כמפורש להדיא בפסחים מד. כלי מדין כמפורש להדיא בפסחים מד. קדשים כמפורש להדיא בפסחים מד ובחולין צה., צמ.

³⁴ יו"ד צה א

³⁵ שו"ע ונו"כ שם ב

³⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד קג א

³⁷ למנחת כהן ולפר"ח אות א' חולק וכתב דליכא איסור דרבנן כי אם בל תשקצו דמאוס כו'. דנ"מ אי שרי לערובי בידיים למנחת כהן אסור עס"י צ"ט [ס"ו], ולהפר"ח משום מאוס אפשר דשרי לערב בידיים. ואין זה מוכרח. פמ"ג משב"ז שם א ודע דקיי"ל כל אוכלין אם נפסד מאכילת אדם מותר מן התורה ומדרבנן אסור כדעת המנחת כהן בפ"ט מחלק א' וכן הסכים המשנה למלך בפ"ח ממ"א דין ח"י יע"ש, ואם ראוין ע"י הדחק למאכל אדם אסורין מן התורה כמו שביאר זה המנחת כהן שם. אלא שיש לי לדון ולספק אי לוקה כל שקצת ראוי. ויש לעיין בבשר וחלב וכלאי הכרם שלוקין שלא כדרך אכילה כלל אם נפסד בשר בחלב מאוכל אדם ונפל להיתר באין רוב אי דומה לזבובים ויתושים. ויראה דהר"מ כתב בפ"ד ממ"א הי"א בשר בחלב שעירב דבר מר והניח חלוקה שנפסד, משמע כל שנפסד אף בבשר וחלב עפרא הוא, ובפתיחה [ח"ג פ"ו] חקרנו בזה וצ"ע שפ"ד שם ד

³⁸ משב"ז שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

וכל זה כשאינו ראוי למאכל אדם, אבל כל שראוי למאכל אדם ע"י הדחק, כל שהוא בעין אסור מן התורה, ולכן בתערובות י"א שכל עוד אין רוב היתר אפילו מחצה על מחצה³⁹ הוה כבעין ואסור מן התורה, ואינו מותר אלא ברוב היתר.

אולם כשיש רוב היתר הרי הוא מותר⁴⁰, משום שאין שייך בו טעם כעיקר לאוסרו כיון שלא אסרה תורה טעם שאינו משובח וממילא בטל ברוב ככל תערובת ללא טעם. וי"א⁴¹ שאין צריך שיהיה רוב היתר שכשם שלא אסרה תורה את שאינו אוי למאכל אדם כל לא אסרה כלל תערובתו שהרי אינו נהנה כלל מבאיסור אדרבה מצערו שהיתר נפגם על ידו, ולדעה זו⁴² אם יש לו הנאה עקיפה כגון שהגדיל האיסור את נפח התערובת ונהנה מכך יהיה אסור למרות שיש רוב. וכן חמץ בפסח⁴³ לדעה הראשונה התירו משום ביטול ברוב בפסח נאסר שהרי איסור חמץ במשהו וכן דעת הרמ"א. ולדעה השניה מותר כיון שאינו נהנה מתערובת החמץ וכן פסק בשו"ע.

³⁹ דעת יש מי שאומר בשו"ע שם ב והוא דעת הרשב"א כדלהלן.

⁴⁰ אמנם כן טעמא דמילתא מהיכן למדו חז"ל לומר כן, דכל שיש רוב היתר ונותן טעם לפגם קצת שרי, עמדו בו הראשונים ז"ל. והמתבאר מרשב"א בארוך ק"ט ב' [ב"ד ש"א י"ט א] לדעתי כך הוא, דמנבילה גמרינן נותן טעם לפגם לאיסור בעין אף שהיה מושבח מעיקרא כל שאין ראויה אח"כ למאכל אדם כלל פקע איסורא. וע"י תערובת בהיתר שרי זה מן הסברא, דטעם כעיקר דלא במיל מאחרי רבים האמור בסנהדרין יליף ממשרת או ממדין [פסחים מ"ד ב] וזה דווקא טעם מושבח, הא כל שנותן טעם לפגם קצת טעם כזה לא אסרה תורה ומדין ביטול ברוב קאתינן עליה. ואפשר נמי הא דאמרינן בע"ז ס"ח עמוד (ב') [א'] נותן טעם לפגם יליף מנבילה, כולה מלתא קנמר מנבילה, כיון שמצינו חילוק בנבילה יש לנו לומר דטעם כעיקר לא אסרה תורה אלא במושבח גמור וכדאמרן, וכי תימא הא הרשב"א בחידושי בשמעתתא דזרוע בשלה [חולין צ"ט א] כתב דטעם כעיקר דלא בטל הוא מטעם חיך אוכל יטעם וכל דבר הניכר בטעמו טעימתו זו היא הכרתו, א"כ קשיא טובא איך נותן טעם לפגם קצת בטל הוא. ויותר קשיא בדברים המאוסים מעיקרא דבפגמיהו אסרו הכתוב ואיך יבוטלו ברוב היתר וטעימתו הפגום זו היא הכרתו. יש לומר דכל שאין טעם מושבח לאו הכרה הוא וברוב בעלמא בטלה, ומש"ה אף שמשביח באיסור בגודל מדרתו נמי שרי להרשב"א ז"ל. אבל משב"ז שם

⁴¹ המחבר בסתם שם ב והוא כהר"ן בע"ז [ל"ב ב] לא הונח לו בזה ובחר לו דרך אחרת, והוא דכולה מלתא מנבילה יליף, כיון דחזינן דאין ראויה לגר מותר מן התורה שאין נהנה כלל, ה"ה איסור בתערובת כל שנותן טעם לפגם קצת מ"מ הרי לא נהנה כלל מאיסור אדרבה מצערו שהיתר נפגם על ידו דומה ממש לאין ראויה לגר. ומש"ה כי הגדיל האיסור מדרתו דנהנה עכ"פ מגודל מדרתו אסור לדידיה כיון דטעימתו זו היא הכרתו, ולא שייך ביטול ברוב ונהנה הוא. ומיהו בזבובים ויתושים לא שייך נהנה מגודל מדרתו, ואף הר"ן יודה שם. עס"י ק"ד בש"ך אות ט'. ומ"מ קשיא קצת להר"ן בזבובים ויתושים דרחמנא אסרינהו בפגמן, ויש ליישב.

⁴² והיא דעת י"א בשו"ע ונו"כ שם ב

⁴³ בא"ח הלכות פסח תמ"ז [ס"י] כשהביא המחבר [והרמ"א] מחלוקת אי נותן טעם לפגם שרי בפסח או אסור. הנה טעם האוסרין הוא הרשב"א בתשובה סימן תצ"ט, ולשיטתיה אזיל דנותן טעם לפגם קצת מטעם ביטול ברוב, וחמץ בפסח כל שהוא אוסר, מה שאין כן להר"ן דנותן טעם לפגם קצת דומה לנבילה שאינה ראוי לגר ולא מטעם ביטול ברוב ה"ה נותן טעם לפגם בפסח ראוי להתיר. ועיין מנחת כהן ח"א פ"ט יע"ש. ויש לנו הררהורי דברים בלבוש כאן ס"א פסק כהר"ן, ובא"ח סימן תמ"ז [ס"י] החמיר. ויש ליישב. וכבר התבאר המאמר שהתחלנו בזה.. משב"ז שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

וזהו בנמחה גופן לתוכו אבל פליטת טעמו לבד, בנותן טעם לפגם כל שהוא דנים אנו אותו כאיסור מועט⁴⁴ להיתר מרובה ובפגם כל שהוא מועיל. ולכן אינו שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו⁴⁵. אבל דבר שאינו נ"ט לא לשבח ולא לפגם אם טעמו נרגש אסור⁴⁶.

ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפוגם תערובתו, כגון חומץ יין של איסור שנפל לתוך גריסין, שהחומץ עצמו הוא טוב אלא שפוגם הגריסין מותר.

דברים המאוסין ופגומין מעיקרא כמו זבובים ויתושים אינם ראויים לאדם כלל, אולם כך אסרתם תורה ולוקה באכילתם כמבואר במכות דף יד – טז. וכשנתערבו בהיתר ואין רוב מהיתר הרי הם כבעין ומילקא נמי לקי אם אכל כזית בכדי אכילת פרס. אבל כשרוב היתר מותר גם באלו.

אולם דברים⁴⁷ החשובים כבריה, בעלי חיים⁴⁸, חתיכה הראויה להתכבד, דבר שבמנין, ודבר שיש לו מתירין או כיוצא בו אם אינן פגומין בעצמן אף על פי שפוגמים התבשיל אינן בטלים אפילו באלף.

אבל אם הם פגומין בעצמן, אם אינן ראויין למאכל אדם דינם כדלעיל שבטלים אפילו אין רוב, ואם ראויים למאכל אדם בטלים ברוב⁴⁹, מלבד דבר שיש לו מתירין שאינו בטל⁵⁰.

⁴⁴ שידוע הוא שאין מחצה איסור נפלט בהיתר אלא דאנו מחמירין להצריך לשער נגד כולו. משב"ז שם

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם ב

⁴⁶ שו"ע שם ב ובשפ"ד שם

⁴⁷ רמ"א שם

⁴⁸ שו"ע שם א ושפ"ד שם וצ"ע בדבר המעמיד או עבירא לטעמא

⁴⁹ לדעת הגר"א (ס"ק ב'), הפר"ח (ס"ק א' הובא בפמ"ג מש"ו ס"ק ב') וגם בהידושי בית מאיר שדוקא כגון עוף טמא או עכבר דדברא שהם חשובים ונסרחו ונתקלקלו אח"כ, ובכה"ג יש לומר דבטלה חשיבותם, ואין להם עוד דין בריה. אבל בריה שהיא פנומה מתחילת ברייתה, כגון זבוב או תולעת ונמלים שמאוסים מצד עצמם, אפילו אם נסרחו אח"כ מכח הזמן או דבר אחר. מ"מ כל זמן שהם שלמים לא בטלי. והטעם משום דלא שייך כאן ביטול דין בריה, מחמת דנתקלקלו, דהא אף בתחילה היו מאוסים וטעמם מר ורע, ואפילו הכי אסרתם התורה. וכן כתב החכמת אדם (כלל נ"ד סעיף ב'). אולם הפמ"ג (סימן ק' שפ"ד ס"ק א') סובר דאפילו דברים, הפגומים בעצמם כגון נמלים וזבובים, אם נסרחו, בטלו מתורת בריה. וסברת הפמ"ג הוא דס"ל דיש חילוק בין הסרחון הטבעי שלהם, שהוא גזה"כ דאסורים אפילו במאוס, לבין סרחון דאתי מעלמא שנסרחו אחר מיתה, דבזה הם שווים לכל דבר דבטל איסורם. וכן סובר החו"ד (ביאורים ס"ק ג', חידושים ס"ק ג', וגם בסימן ק' חידושים ס"ק א') וכן דעת הצבי לצדיק שדייק מלשון הרמ"א דמשמע דאם פגומים בעצמן, גם בריה בטל. והיינו דהוא סובר שהרמ"א מיירי בכל מיני בריה. והחכ"א (כלל נ"ד סעיף ב') כתב שזוהי גם דעת המגיד משנה (מאכ"א פ"ב ה' כ"א) וכן דעת הערוך השלחן (סעיף י"א) וכן דעת בעל הפנים מאירות (חלק ג' סימן ס"ו) וחוות יאיר (סימן ק"ב הובא בפמ"ג סימן ק' שפ"ד א', ובערוך השלחן שם סעיף י"ח).

⁵⁰ משב"ז שם ב ובשפ"ד א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת עבודה זרה

ו. לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלא לפגם הוא

כבר התבאר במסכת נזיק דף לז: שכל טעם הבלוע בתוך הכלי ועמד בו כך יום שלם מעת לעת (24 שעות), ואח"כ יוצא ממנו ונותן טעם באחר, הוי טעמא לפגם ואינו אוסר. ומשום כך כל קדירה שאינה בת יומא⁵¹, דהיינו כל ששהה מעת לעת משנתבשל בה האיסור חשיבה טעם לפגם⁵², והיתר שנתבשל בה אז מותר. ואף על פי כן אמרו חכמים שלא לבשל בה לכתחלה⁵³, גזירה אטו בת יומא⁵⁴.

לפיכך קדירה⁵⁵ שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב וכן איפכא, אפילו לאחר מעת לעת, שגזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא, ואם בישל בה בתוך מעת לעת אסור, אבל אם שהה מעת לעת קודם שבישל בה, הוה ליה נותן טעם לפגם ומותר התבשיל בדיעבד, אבל הקדרה אסור לבשל בה אחר כך לכתחלה לא בשר ולא חלב, שהרי בלוע הוא משניהם ואיזה שיבשל בתוכו יקבל טעם השני,

יש אומרים⁵⁶ דבדברים חריפים לא אמרינן בהו דין נותן טעם לפגם, שהחריפות משביחה את הטעם הפגום. ולכן אם בישל בקדירות איסור שאינה בת יומא מאכל חריף, כגון תבשיל שרובו חומץ או תבלין או שאר דברים חריפין אסור, מכל מקום לא מחשיב התבשיל דבר חריף מחמת מעט תבלין שבו וכן נוהגים.

⁵¹ שו"ע ונו"כ שם קג ה וקכב ב

⁵² למדו חז"ל [ע"ז עה ע"ב] מכלים שבשלו בה קדשים שהטעם הבלוע בתוכה נפגם, וכשיוצא ממנה על ידי בישול ונותן טעם לתוך המאכל שבתוכה חשיבה טעם לפגם ואינה אוסרת,

⁵³ ובמקום דלא אפשר לא גזרו, סימן ק"ח סעיף ג' גבי מרדה. ובבלע איסור דרבנן בכלי חרס והפסד מרובה יש להקל, תשובת דבר שמואל אבוהב סימן שי"א, גליון מהרש"א קכב סעיף ב'. כתב בתשובת בן לב חלק ג' סימן כ"ג ד"ה ואיברא בזה הלשון, ואפשר דמאי דאסרינן לכתחלה לבשל בכלי שאינו בן יומו היינו היבא דבלוע מאיסור שאסור אליבא דכולי עלמא, אבל אם איכא מאן דסבירא ליה דשרי כדאי הם לסמוך עליהם כשאין בן יומו, כיון דליכא אלא גזירה אטו בן יומו. ובסוף התשובה שם העלה דמכל מקום אסור, גליון מהרש"א סימן קג סעיף ה

⁵⁴ ודוקא אינה ב"י הוא דאסור לכתחלה אבל קדירה שהוא בליעה מאיסור פגום גם לכתחלה שרי. פרי תואר לעיל סי' ק"ג ס"ק ז'.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם צג א

⁵⁶ שו"ע ונו"כ שם קג קכב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DL117K9ciPjB873YPB8kBu>

